

جلوه‌هایی از هجرت‌های علماء

در تکریم آئین و ارزش‌های اخلاقی و تبلیغ

می‌گردد.

در این رهگذر به عالم وارسته‌ای از دیار یزد بر می‌خوریم که با هجرت‌های خویش عملاً جایگاه این سنت حسنه را به نمایش گذاشت.

محقق یزدی در سال ۱۲۶۷ «قمری» در روستای «مهرجرد» یزد دیده به جهان گشود، پدرش به پاس این نعمت الهی او را «عبدالکریم» نامید که از کودکی آثار نبوغی سرشار در او نمایان بود. علاقه‌اش به تحصیل و فراگیری علوم و معارف اسلامی سبب شد تا از همان اوان جوانی به شهرها و نقاط مختلف سفر کند. بدین منظور وارد حوزه علمیه یزد شد و با آنکه بهره‌های زیادی برد ولی گمشده خود را در جانی

تجدید حیات حوزه علمیه قم

توسط مهاجری عالم و پارسا

تاریخ اسلام صفحات درخشانی را در خود جای داده است که هر یک پرده از کارها و خدمات ارزنده انسان‌های الهی بر می‌دارد، در این میان فصل (هجرت) و آثار پربرکت آن از درخشش ویژه‌ای برخوردار است. از هجرت نبی مکرم اسلام ﷺ از مکه به مدینه گرفته، تا هجرت انسان‌های وارسته و عالمان تربیت شده در فرهنگ غنی قرآن و عترت که با توجه به مسؤلیت خطیر خویش، رنج سفر و مشکلات بی‌شمار آن را به جان خریدند، منشأ آثار گرانبغالی شده‌اند و هر چه زمان می‌گذرد بر اهمیت و شکوه خدمات آنان افزوده

دیگر می‌دید.

هجرت به عراق

«شیخ» برای سیراب شدن از زمزم زلال اهل بیت علیهم‌السلام و چشمه جوشان معارف قرآن، به قصد قبله گاه دل‌ها، کربلای معلی بار سفر بست. او پس از دوازده سال اقامت در کربلا راهی مرقده مطهر امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام شد تا از فیوضات و برکات این بارگاه با عظمت توشه برگیرد.

مدت زیادی از اقامت وی در نجف اشرف نمی‌گذشت که باز بنا بر احساس وظیفه تصمیم گرفت به کربلا برگردد، چرا که حرم خامس آل عبا علیهم‌السلام پس از رحلت آیت‌الله فاضل اردکانی در سال ۱۳۰۲ «قمری» شکوه و رونق خود را از دست داده بود، حاج شیخ وارد این دیار ملکوتی شد تا به رکود و خاموشی سرزمین جهاد و شهادت خاتمه دهد، و نام حائری را برای خود برگزید، و در مدت اقامت خویش، از هیچ تلاشی دریغ نمی‌کرد تا جایی که رونق و حیات مجدد حوزه علمیه کربلا را باید مرهون هجرت ایشان دانست.

هجرت به اراک

آیت‌الله حائری که از سفره علم و معرفت توشه‌ها برگرفته بود، برای انجام

مسئولیت ارشاد و تبلیغ، به دعوت مردم اراک در سال ۱۳۳۲ «قمری» وارد این شهر شد. تلاش و کوشش معظم له سبب شد تا آن شهر چهره دیگری به خود گرفته، و در اندک زمانی جزء مراکز بزرگ علمی محسوب شود.

حضرت امام خمینی رحمته‌الله در آن ایام، جوانی بیست ساله بود که با شنیدن آوازه این عالم بزرگ راهی اراک شد و از محضر پرفیض نهال جان خویش را سیراب ساخت تا روزگاری دیگر به بار بنشیند.

هجرت به قم

«قم»، شهری است که از دیرباز سابقه درخشان داشته و به عنوان حرم اهل بیت علیهم‌السلام مورد توجه و عنایت خاص ائمه اطهار علیهم‌السلام بوده است. و به عنوان مرکزی برای شیعه معروف بوده، همواره در جریانات مختلف علمی، سیاسی و فرهنگی سهم قابل توجهی داشته است.

این شهر به علت حضور استوانه‌های علم و تقوا در آن، در صحنه‌های مختلف سیاسی و فرهنگی حرکت چشمگیری داشته و در اثر زحمات عالمان والا مقامی همچون «فیض کاشانی» و «میرزای قمی» (اعلی‌الله مقامهما) رونق خاصی به خود گرفته بود. ولی مدت زیادی نگذشت که

آیت الله حائری

که از سفره علم و معرفت

توشه‌ها برگرفته بود،

برای انجام مسؤولیت

ارشاد و تبلیغ،

به دعوت مردم اراک

در سال ۱۳۳۲ «قمری»

وارد این شهر شد،

تلاش و کوشش معظم له

سبب شد تا آن شهر چهره

دیگری به خود گرفته،

و در اندک زمانی

جزء مراکز بزرگ علمی

محسوب شود

در این میان استعمار انگلیس که از مبارزات روحانیت خاطرات تلخی به یاد داشت بسا به قدرت رسیدن رضاخان فرصت را غنیمت شمرده، به مبارزه جدی با این قشر حساس به پا خاست تا شاید مانع واقعی خود را از سر راه بردارد، و از آن جا که حوزه‌های علمیه کانون تربیت

این دوره سپری شد و قم آن شور و حال را از دست داد.

حضرت آیت الله حائری یزدی پس از هشت سال اقامت پربار در اراک، بنا بر دعوت مردم قم در سال ۱۳۴۰ «قمری» وارد این شهر شد تا ثمره سال‌ها تجربه خود را در اعتلای اسلام عزیز بکار گیرد.

هنگامی که وارد این شهر شد با وضعیت اسف بار حوزه و مدارس علمیه مواجه شد و آنچه بیشتر از هر چیز او را ناراحت کرده بود و رنج می‌داد، وضعیت نازل جوانی بود که به علت نداشتن برنامه، استادان متبحر و دلسوز و نظم لازم، عمر خویش را تلف می‌کردند. این اوضاع باعث شده بود که ایشان بارها بفرمایند: «چه می‌شد اگر حوزه علمیه قم سر و سامان می‌گرفت»

این آشفتگی‌ها با رویارویی گسترده استعمارگران در مقابل اسلام مصادف بود. آنان پس از مبارزات طولانی با مسلمین که همگی با شکست مواجه شده بود، این بار از راه مبارزه سیاسی - فرهنگی وارد کشورهای اسلامی شده بودند و با سیاست تقسیم سرزمین‌های وسیع کشورهای مسلمان به نقاط کوچک، قصد به انزوا کشیدن و نابودی آن‌ها را داشتند.

«در بزرگی آیت‌الله حائری همین مقدار پس که توانست در آن زمان سخت که رضاشاه تصمیم داشت حوزه و روحانیت را نابود کند، حوزه‌ها بلکه روحانیت را حفظ کند و این امانت را به ما داده است تا ما به دیگران رد کنیم.»^۲

این هجرت آثار بسیاری در پی داشت که مهمترین آن‌ها به دو بخش «علمی» و «سیاسی - فرهنگی» تقسیم می‌شود.

آثار و برکات علمی

الف - تأسیس و بنیانگذاری حوزه

علمیه قم

همچنانکه اشاره شد فعالیت حوزه علمیه قم به معنی واقعی با ورود حضرت آیت‌الله حائری یزدی آغاز گردید و با تلاش و کوشش مستمر این مرد الهی روز به روز رونق از دست رفته را بازیافت تا جایی که امروز با اینکه بیشتر از هفتاد سال از آن زمان نمی‌گذرد، قم را به عنوان «ام القرای جهان اسلام» می‌شناسند و چشم امید همه آزادگان عالم به خصوص مسلمانان مظلوم به این پناهگاه واقعی دوخته شده است، و قم دیروز اکنون رهبری جهان اسلام را به عهده نگرفته است مگر با رنج‌ها و مشقاتی که بزرگان ما

انسان‌های آگاه و مبارز بوده که هرگز با این جرثومه‌های فساد سرسازش نداشته‌اند و ندارند مقابله با این مرکز را در رأس برنامه‌های خود قرار داد.

رضاخان به عنوان مجری سیاست‌های استعمار در ایران در مقابل مسلمانان ایستاد و با توجه به فرهنگ مبتذل غرب و قانونی جلوه دادن آن، به مبارزه با ارزش‌های اسلامی برخاست و قصد محو کامل اسلام را داشت. صحنه‌های تکان دهنده خشونت‌های رضاخانی صفحه‌های سیاهی از تاریخ ملت ایرانند که تا ابد فرا روی انسان‌ها قرار دارد.

در چنین موقعیتی حساس، مهمترین اقدام، احیاء حوزه‌های علمیه به نظر می‌رسید که اگر این کار صورت نمی‌گرفت و تلاش‌های به جای شیخ نمی‌بود معلوم نبود چه بر سر اسلام و مسلمین می‌آمد. این مجاهد نستوه و خستگی‌ناپذیر، در سنگر علم و تقوا برای احیاء ارزش‌های اسلامی به پاخاست و با هجرت به شهر مقدس قم شجره طیبه‌ای را غرس کرد که امروز جهان اسلام از ثمرات شیرین آن بهره می‌برد.

امام راحل درباره این شخصیت

فرموده‌اند:

تحمل کرده‌اند.

از اقدامات مهم آیت الله حائری
مقابله با پدیده استعماری کشف حجاب
بود که از مهمترین اقدامات رضاخان در
راستای محو فرهنگ اسلامی به شمار
می‌رفت. ایشان با تعطیل کردن نماز
جماعت خویش، و ترغیب و تشویق مردم
به مقاومت و ایستادگی در برابر این
حرکت، به مبارزه برخاست. همچنین
مبارزات دیگر شیخ در صحنه‌های مختلف
سیاسی در تاریخ ثبت است.

هنگامی که از وی درباره تکلیف
شرعی در مقابل کشف حجاب سؤال شد،
در حالی که از خشم و ناراحتی صورتشان
برافروخته شده بود فرمودند: «مسأله دین
است، ناموس است، تا پای جان باید ایستاد.»
سپس تلگرافی به رضاخان زده و خشم
خود را از این موضوع ابراز داشتند.

گرچه حوزه علمیه قم حتی در آن
عصر خفقان به خوبی توانست رسالت
خویش را به انجام برساند و جایگاه این
مرکز حیاتی روشن گردید، اما پیروزی
انقلاب اسلامی ایران به رهبری بزرگ
پرچمدار اسلام ناب محمدی ﷺ و مجدد
شریعت نبوی در این قرن، حساسیت این
مرکز مقدس و تلاش‌هایی را که در راستای
آن صورت گرفت بیشتر نمایان کرد و هر

ب- فعال کردن مدارس و سر و سامان

بخشیدن به آن‌ها

ایشان در این راستا از علماء بزرگ و
مدرسین با فضیلت دعوت می‌کرد تا از
اقصی نقاط برای برپانمودن محافل درس
و بحث راهی قم شوند، زیرا موقعیت
حساس آن عصر اقتضا می‌کرد تا قم به
عنوان کانون تشیع تقویت شود، که از آن
جمله عالم عظیم الشان «محدث قمی» بود.

ج- تغییر روش آموزش در حوزه‌های

علمیه

در این زمینه با توجه دادن طلاب به
ژرف‌نگری و درس و بحث علمی، هیئت
ممتحنه‌ای را تشکیل دادند تا به امور
امتحانات طلاب بپردازد که تا آن زمان
بی سابقه بود.

د- تربیت شاگردانی عالی‌قدر که هر کدام

منشاء آثار و برکات ارزنده‌ای شده‌اند.

فعالیت‌ها و آثار سیاسی، فرهنگی

گرچه احیاء حوزه علمیه، خود
بزرگترین حرکت سیاسی فرهنگی در
مقابل استعمارگران به شمار می‌آمد، ولی
معظم له از مقابله مستقیم با حرکت‌های
ضد ارزشی رژیم حاکم عصر خود باز
نایستاد.

در هفده ذیقعدہ سال ۱۳۵۵ به لقاء حق پیوست.

اینک مائیم و این شجره طیبه‌ای که با هزاران خون دل کاشته شده، رشد کرده و به بار نشسته و بر همگان به ویژه پرچمداران این کانون مقدس لازم است که همچون سلف صالح خویش نیازها و شرائط حساس عصر خویش را به خوبی بشناسند و علم هجرت را بر دوش گرفته، چراغ هدایتی برای آیندگان باشند.*

پی‌نوشت‌ها:

۱- حائر در لغت به گودالی گفته می‌شود که در آنجا آب جمع می‌گردد، از این رو زمین کربلا و قتلگاه شهداء این نام را به خود گرفته است. «مجمع‌البحرین ماده حار».

۲- سرگذشت‌های ویژه، ج ۵، ص ۱۶۵.

۳- ﴿قُلْ لَوْ لَا نَفَرْنَا مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مَنَّهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِی الدِّینِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ توبه/۱۲۲.

* - برای تدوین مجموعه «جلوه‌هایی از هجرت‌های علماء» از منابع زیر استفاده شده است:

قرآن کریم؛ المراجعات، شرف الدین عاملی؛ روضات الجنان، میرزا محمدباقر موسوی خوانساری؛ اعیان الشیعه، سیدمحسن امین؛ مجله‌نامه فرهنگ، شماره ۹؛ علامه امینی مصلح نستوه؛ سیدعلی رضا سیدکباری؛ شرف الدین عاملی چاوش و وحدت، مصطفی قلی‌زاده؛ نواب صفوی سفیر سحر، سیدعلی رضا سیدکباری؛ سید عبدالحسین لاری پیشوای تنگستان، سیدعلی رضا سیدکباری؛ محقق ثانی مقتدای شیعه، محمدجوان بیجان؛ شیخ طوسی خورشید ابرار، علی‌رضا شهروی؛ شیخ عبدالکریم حائری نگهبان بیدار، سعید عباس‌زاده.

از اقدامات مهم آیت‌الله حائری

مقابله با پدیده استعماری

کشف حجاب بود که از مهمترین

اقدامات رضاخان در راستای محو

فرهنگ اسلامی به شمار می‌رفت

روز که از عمر انقلاب می‌گذرد ما به عظمت و شکوه آن بیشتر از گذشته پی می‌بریم.

امروز شاهدیم که علاوه بر ده‌ها هزار طلبه‌ای که از نقاط مختلف کشورمان به این سرچشمه معارف اهل بیت رهسپار می‌شوند، هزاران انسان پاک‌باخته با تحمل تمام سختی‌ها و نامایمات، محدودیت‌ها را به جان خریده و به این دیار هجرت می‌کنند تا خود از معارف الهی سیراب شده، با سینه‌ای مملو از معرفت، داروی درد «قوم»^۳ خویش را به مقتضای زمان و شرائط آن‌ها بشناسند و همچون طیبی حاذق با رجعت خویش آب حیاتی برای قلوب میلیون‌ها انسان در اقصی نقاط این کره خاکی شوند.

سرانجام او پس از به بار نشستن این درخت پر ثمر، در حالی که هشتاد و یک سال عمر پربرکت را پشت سر گذاشته بود